

Dames en heren. Ik beschouw het als een bijzonder voorrecht bij deze gelegenheid enige woorden te mogen spreken. Ter voorbereiding op mijn causerie heb ik me natuurlijk afgevraagd waar ik het over zou kunnen hebben. Ik heb besloten het maar dicht bij mezelf te houden en u iets te vertellen over mijn ervaringen als jachtvlieger bij de Luchtmacht. Dat is veilig en u kunt straks niet zeggen dat ik niet wist waar ik over sprak. Ik wil u iets vertellen dat mij destijds aan het denken heeft gezet en een raakvlak heeft met hetgeen waarvoor wij vandaag bij elkaar zijn. Daar gaat die dan.

Toen ik 19 was ging ik naar de Koninklijke Militaire Academie in Breda. Ik wilde jachtvlieger worden. Na wat jaren studie in Breda ging ik in '73 voor de vliegopleiding naar Canada. Twee intensieve jaren volgden en in '75 kwam ik als gebrevetteerd vlieger terug in Nederland. Ik werd op Vliegbasis Leeuwarden geplaatst en ging ik de F-104 Starfighter vliegen. Het leven op het squadron was geweldig. We bekwaamden ons in luchtgevechten en iedereen was enthousiast over en serieus bezig met zijn vak.

Maar het waren ook de hoogtij dagen van de koude oorlog en de dreiging van het Warschau pact werd indringend gevoeld. Zo stonden op vliegbasis Leeuwarden 24 uur per dag, 7 dagen per week en 365 dagen per jaar twee bewapende straaljagers gereed die binnen 5 minuten de lucht in moesten kunnen gaan om indringers van het Warschau Pact af te weren. Dat gold voor alle NAVO vliegbases in Europa en Noord Amerika. Een heleboel vliegtuigen bij elkaar.

Ook op een andere wijze bereidden we ons voor op de dreiging vanuit het oosten. De verwachting was dat bij een conflict het Warschau pact binnen enkele dagen de havens aan de Noordzee zou hebben bereikt. Om zo'n scenario tegen te gaan moesten de aanstormende pantserdivisies en de daarop volgende reserve eenheden, de zogenaamde follow on forces, van het Warschau pact worden afgestopt. Daarvoor moesten de NAVO jachtvlieg squadrons die grondeenheden massaal aanvallen. Maar

door de geavanceerde radar dekking van de Sovjets was dat een hachelijke onderneming. De tactiek die we in die tijd volgden was om “en masse”, keihard, zo’n 1000 km per uur, en op zeer geringe hoogte, onder de 30 meter, richting het oosten te vliegen. Op die manier bleven we onder de radardekking en zouden we de tegenstander kunnen verrassen. Om het doel te kunnen identificeren en onze bommenlast te kunnen afwerpen moesten we vlak voor het doel een stukje omhoog. Als het doel dan werd gezien moest de vlieger zeer geconcentreerd zorgen dat hij de juiste vlieg parameters bereikte. Dat wil zeggen: hij moest ervoor zorgen dat hij precies de juiste snelheid vloog, precies op de juiste hoogte terecht kwam, precies de juiste duikhoek bereikte en op het juiste moment zijn bommen liet vallen. Dan was je zo geconcentreerd bezig, dat de wereld om je heen vervaagde en je vaak alleen het doel nog maar zag. Dat ging soms zo ver dat vliegers zich de grond invlogen en zo verongelukten. Die overconcentratie op het doel noemden wij Target Fixation. Alles wat je normaliter in je perifere gezichtsveld nog ziet is dan verdwenen. Clues of prikkels, als te snel afnemende hoogte, worden dan niet meer opgepikt. Zaken die je normaliter in je afwegingen nog meeneemt, of beter gezegd: mee moet nemen, vervagen. Je verliest het overzicht met alle gevolgen van dien. En nu vraagt u zich al enige tijd af: waar gaat dit verhaal naar toe?

Het makkelijke bruggetje is natuurlijk dat Erik Hazelhoff ook jachtvlieger was en hij - in mijn tijd als jonge vlieger bij de luchtmacht - één van onze beroemde voorbeelden was. Maar er is nog een andere oversteek naar het onderwerp van vanavond en dat is de biografie die hij schreef (Op jacht naar het leven). Let me explain.

Als jonge vliegers was de wereld van ons. Wij waren een beetje macho, enthousiast over ons vak, we deden ons best om de besten te zijn, zagen de inherente gevaren niet en konden dus niet kapot. Je zou kunnen zeggen dat wij in die zin ook wat Target fixated waren. Mijn enthousiasme voor het vliegen is altijd gebleven maar na de eerste ervaringen met de zeer serieuze kant van mijn beroep ga je de zaken toch in groter verband zien. *In mijn geval was dat oa. deelname aan de bevrijdingsactie van de treinkaping bij de Punt in 1977. Ineens was het vliegen niet alleen meer het mooie leven met collega’s op het squadron. Mijn F-104 Starfighter bleek een instrument te zijn en*

deel uit te maken van een veel groter geheel. Het middel waarmee de regering de rechtsorde kon herstellen. Overconcentratie op een enkel doel maakt plaats voor overzicht in een breder perspectief, waardoor andere belangrijke zaken in een afweging kunnen worden meegenomen. Dan wordt duidelijk dat de wereld niet met jou is begonnen en niet met jou zal eindigen, dan wordt duidelijk wat de betekenis van de gebeurtenissen is in de tijd. Onlogische gebeurtenissen worden dan ineens logisch. Desoriëntatie maakt plaats voor overzicht en inzicht. De rode draad of grote lijn komt dan in zicht.

Wat bepaalt voor ons in onze dagelijkse beslommeringen eigenlijk dat bredere perspectief? Wat vormt voor individuen “the guiding principles”, oftewel: hoe wordt je gevormd? Waar halen we onze inspiratie vandaan?

Ik veronderstel dat dat steeds minder van de kansel komt. Ook niet meer zoals voorheen uit het maatschappelijke midden met geprofileerde omroepen, vakbonden en een bloeiend verenigingsleven. Jonge mensen zijn naarstig op zoek naar nieuwe inspiratiebronnen. Het voorbeeld van andermans leven, andermans oplossingen wordt steeds interessanter.

Door de vele nieuwe media impulsen zijn we echter snel afgeleid. De hype van de dag wordt gevolgd en vele statements in de media worden veelal als ‘waarheid’ ervaren. De veelvoud & snelheid van de media impulsen maakt onrustig en geeft weinig tijd voor verdieping. De biografie als literaire niche, daarentegen, is minder hijgerig en actueler dan ooit. Vandaar ook deze prijs. De ware verhalen over het leven van mensen. Wat de omstandigheden waren, wat de dilemma’s waren waar zij mee worstelden, wat hun afwegingen waren, hoe zij invulling gaven aan begrippen als integriteit, standvastigheid, loyaliteit, rechtvaardigheid, moed, vriendschap en liefde, barmhartigheid en vaderlandsliefde. Wat is er boeiender dan dat ? Kennis nemen van de ervaringen van anderen kan het bredere perspectief zijn waartegen de eigen ervaringen een nieuwe betekenis krijgen. Overconcentratie op het eigen hier en nu maakt plaats voor overzicht

en het onderkennen van de rode draad. Het is wellicht inspiratie die we hard nodig hebben.